

18 докторских и кандидатских диссертаций по этой специальности. 5 докторских и кандидатских диссертаций были защищены по русской литературе.

В нашем Совете бурно развивается новая специальность, пока не узаконенная ВАКом, но имеющая большое значение для отечественного литературоведения – компаративистика, сравнительное изучение литератур. Компаративные исследования, выполненные на должном научном уровне, не могут не приветствоваться современной литературоведческой наукой, так как, во-первых, они вводят белорусскую литературу в ареал современной мировой литературы, и, во-вторых, позволяют заполнить лакуны в исследовании литературных процессов сравниваемых стран, увидеть то новое, что ускользало от взгляда исследователей вне сопоставительного изучения литератур. За последние 10 лет по этой специальности были защищены следующие диссертации:

Компаративистика

1. Канцэпцыя асобы ў беларускай і польскай прозе малых жанраў на памежжы XIX–XX стст. 2012.

2. Беларуская і брытанская літаратурная балада канца XVIII–пачатку XX стагоддзяў: спецыфіка вобразна-сімвалічнай сістэмы. 2012.

3. Пространственно-временная организация художественного мира В. Астафьева и В. Козько. 2013.

4. Человек и природа в американской и белорусской прозе XX века. 2013.

5. Ідэйна-мастацкае асэнсаванне першай сусветнай вайны ў творчасці Э. Хэмінгвэя і М. Гарэцкага: агульнае і адметнае. 2014.

6. Творчыя індывідуальнасці Б. Лесьмяна і М. Багдановіча: параўнальна-тыпалагічны аспект. 2014.

7. Неарамантычныя матывы ў лірыцы Эдны Мілей і Канстанцыі Буйло: вопыт параўнальнага аналізу. 2017.

8. Беларуская і амерыканская проза пра Першую сусветную вайну: структурныя ўзроўні і дамінантныя матывы. 2022. (Докторская).

9. Гераічны і трагічны модусы мастацкасці ў сучасным рамане пра Другую сусветную вайну ў англійскай і беларускай літаратурах (кан. XX–пач. XXI ст.). 2022.

10. Специфика художественного воплощения образа солдата Второй мировой войны в произведениях В. Быкова, И. Шамякина, Г. Бёлля, Ф. Фюмана. 2022.

11. Самаідэнтыфікацыя асобы ў «малой» прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева. 2018.

12. Жанрово-стилевая модификация повести в русской и белорусской реалистической и модернистской прозе второй половины XX века: сравнительно-типологический аспект. 2019.

Вклад Ученого Совета в развитие отечественного литературоведения неоспорим, как неоспорима и та роль, которую сыграл в этом обогащении научного потенциала нашего литературоведения председатель Совета профессор В. П. Рагойша.

НАСТАЎНІК ДЛЯ ЎСІХ ФІЛОЛАГАЎ

У. П. Лайкоў

ДУА «Мётчанскі вучэбна-педагагічны комплекс дзіцячы сад –

сярэдняя школа Барысаўскага раёна»,

вул. Школьная, 9а, 222147, Мінская вобласць, Барысаўскі раён, Беларусь, barawikh@tut.by

У артыкуле акрэсліваецца роля асобы В. П. Рагойшы ў фарміраванні і выхаванні філалагічнага пакалення. Успамінаючы пра гады вучобы і пазнейшыя сустрэчы з адметным выкладчыкам і навукоўцам, аўтар імкнецца паказаць яго шматграннасць не толькі як літаратуразнаўцы, але і як чалавека.

Ключавыя словы: выкладчык; alma mater; літаратурны працэс; тэорыя вершаскладання; прыгожая пісьменнасць; беларускасць; літаратурныя вандрожкі.

Вячаслаў Пятровіч Рагойша. Гэтае імя роднае не толькі для мяне, але і для дзясяткаў, соцень і нават тысяч былых студэнтаў, якія вывучалі гісторыю і тэорыю літаратуры, для шматлікіх прафесіяналаў і аматараў беларускага слова і верша.

Вельмі часта згадваю аднаго з самых мудрых выкладчыкаў роднай alma mater. І позірк часта спыняецца на адной з кніжных паліц маёй бібліятэкі, дзе пачэснае месца займаюць навуковыя працы і кнігі Вячаслава Пятровіча.

У наша студэнцкае жыццё Вячаслаў Рагойша ўваходзіў сваімі заўсёднымі, але для нас па першым часе вельмі нязвыклымі словамі і выразамі: «мабыць», «прынамсі», «на належным узроўні», «дарэчы»... Але найперш – сваёй надзвычайнай апантанасцю і бязмежнай любоўю да беларускага слова, вобраза, радка, верша... І канечне, сваёю няспешнай інтэлігентнасцю, сялянскай памяркоўнасцю, асаблівай пашанай да кожнага студэнта, да кожнай творчай (а такімі лічыў нас усіх) асобы.

Не скажу, каб мы ад самага пачатку з'яўляліся прыхільнікамі аднаго толькі Вячаслава Пятровіча. Бо тагачасны наш філалагічны факультэт быў славуты яшчэ і імёнамі Міхася Ларчанкі, Івана Навуменкі, Дзмітрыя Бугаёва, Алеся Адамовіча, Кузьмы Хромчанкі, Вольгі Казловай, Алега Лойкі, Рыгора Семашкевіча, Маргарыты Яфімавай...

Але ён уразіў адразу. Тым болей што амаль легендарнай падавалася гісторыя пра яго надзвычай абаяльную, прыгожую і вельмі разумную жонку, дачку львоўскага прафесара Таццяну Кабржыцкую, пра іх вяселле стагоддзя, дзе прысутнічала ўся літаратурная і культурная эліта Беларусі, а тамадой быў паэт у душы, арыгінальны Рыгор Ларчанка, які якраз пачынаў чытаць у нас курс лекцый па старажытнай літаратуры, суправаджаючы іх дэкламаваннем на памяць цэлых анталогій вершаў. А поруч студэнцкі фальклор даносіў звесткі пра надзвычайную адоранасць Вячаслава Рагойшы, яго выключную эрудыцыю і начытанасць, ў чым хутка часе пераканаліся. Самы малады з кагорты небажыхароў (якраз у гэты час мы знаёміліся з антычнай міфалогіяй, таму асацыяцыі не павінны выклікаць здзіўлення), нібы гуляючы, як тая эолава арфа, што нараджае гук, не паказваючы інструмента, лёгка і свабодна аперыраваў такімі паняццямі з тэорыі літаратуры, пра якія мы не толькі нічога не ведалі, але нават не чулі, і толькі тады міжволі ўсведамлялі, што літаратура, дзеля якой прыйшлі ва ўніверсітэт, – гэта не толькі мастацтва, але і сапраўдная складаная навука. І для такога абуджэння аўдыторыі малады вучоны меў усе падставы. За ягонымі плячыма была бліскуча абароненая дысертацыя па творчасці М. Танка і манаграфія «Паэтыка Максіма Танка: Культура вобраза. Характар верша» (Мінск, 1968). І цяпер загаловак гэтай працы ўражвае сваёй заглыбленасцю ў сутнасць даследуемай праблемы, а што казаць пра тых часы, калі звыклымі тэмамі кандыдацкіх былі *рэвалюцыйныя матывы, сацыяльная праблематыка, вобраз самага чалавечнага з людзей* і г. д. Дэбют Вячаслава Рагойшы аказаўся надзвычай удалым, манаграфія да гэтага часу не страціла сваёй актуальнасці. А пасля выхаду яна была сапраўдным бестселерам, я добра памятаю зачытаныя экзэмпляры на кафедры, а з чытальнай залы вынес апошні асобнік, бо вырашыў паводле ўзору мэтра пісаць манаграфію пра творчасць Р. Барадуліна.

З тых студэнцкіх гадоў трымціць маё сэрца, калі бяру ў рукі гэтую кнігу сённяшняга доктара філалагічных навук, прафесара, акадэміка Міжнароднай акадэміі Еўразіі. Нават у знешнім афармленні прысутнічае свягая беларуская сакральнасць колераў, радуе чытацкае сэрца блакіт нашага сімвалічнага васілька. А рэдактарам гэтай кнігі з'яўляецца сам Міхась Рыгоравіч Ларчанка.

Сваё даследаванне паэтыкі Максіма Танка малады тады яшчэ вучоны пачынае з верша пра цыгана-вандроўніка Квэка, што памяняў сваю волю на непатрэбны чын. Тут жа Вячаслаў Пятровіч цытуе Аляксандра Даўжэнку: «*Манія. Усе прагнуць пасад. Да смерці не зразумею, чаму так лезуць да пасад. Што можа быць лепш за канкрэтную працу, уменне стварыць канкрэтную каштоўнасць для свайго грамадства!*». І гэтая, і ўсе наступныя навуковыя працы Вячаслава Рагойшы былі створаныя для роднай Беларусі. І ні ў воднай з іх, шануюны чытач, вы не знойдзеце якой-небудзь кан'юнктуры, ніводная з гэтых прац не была кар'ернай.

А колькі сталых, прызнаных і разам з імі маладых паэтаў-пачаткоўцаў «прыгарнуліся душой» да цудоўных кніг – «Паэтычны слоўнік» і «На шляху да Парнаса. Даведнік мададога літаратара»!

Вячаслаў Рагойша, несумненна, галоўны тэарэтык літаратурнага працэсу Беларусі. І не толькі таму, што ўзначальвае кафедру тэорыі літаратуры БДУ і з'яўляецца галоўным экспертам ВАКа, але ў першую чаргу дзякуючы сваім грунтоўным, фундаментальным даследаванням па сістэмах вершаскладання і жанравых структурах сусветнай і беларускай літаратуры. У сваіх працах «Гутаркі пра верш: Метрыка. Рытміка. Фоніка», «Паэтычны слоўнік», «Тэорыя літаратуры ў тэрмінах» ён па сутнасці ўпершыню ў

айчыннай навуцы пра літаратуру зрабіў найгрунтоўнейшы аналіз нацыянальнай версіфікацыі на шырокім еўрапейскім і сусветным фоне, здолеўшы ўпісаць эвалюцыю беларускіх жанравых формаў у сілавое поле сусветных традыцый. Кнігі Вячаслава Рагойшы настольныя і для студэнта, і для настаўніка славеснасці, і для дацэнта з прафесарам дзякуючы арыгінальнаму спалучэнню, здавалася б, неспалучальнага – прастаты выкладу і грунтоўнасці пададзенага матэрыялу. Па сутнасці, яны сталіся кампасам, які дапамагае не заблукаць па дарозе ў краіну навукі пра сутнасць паэзіі. Наогул, тэорыя вершаскладання, як і жанравая структура канкрэтнай літаратуры, – справа надзвычай складаная і не вельмі ўдзячная. Ці не таму далёка не кожны з прафесійных літаратараў згодны займацца ёю без астатку, бо не заўсёды ўпэўнены ў паспяховай рэалізацыі задумы. Вячаслаў Пятровіч не пабаяўся цяжкасцей: ужо ў згаданай першай кніжцы пра паэтыку М. Танка ён глыбока прааналізаваў рытміка-інтанацыйную структуру свабоднага верша ў цесным узаемадзеянні са зместам. І гэта тады, калі працэс фарміравання самой сістэмы верлібра яшчэ не быў завершаны. Затым ён прыйшоў да высновы пра неабходнасць сістэмнага разгляду верша. І мы ў педагагічнай практыцы ніяк не можам абысціся без кніг Вячаслава Пятровіча.

Сам мэтр добра ведае школу, любіць настаўнікаў, бачыць у іх сваіх маладзейшых калег, якіх патрэбна далучыць да вялікай справы. І многія з вучняў, адгукваючыся на шчырасць і дабрыню настаўніка, станавіліся яго паплечнікамі.

Згадваецца, як невялікая група студэнтаў (Іван Зяньковіч, Мікола Зуеў, Хведар Ляшкевіч, Іван Штэйнер) з маладым тады яшчэ Вячаславам Пятровічам адправілася ў аднадзённае падарожжа ў славетную Вільню. Яшчэ ў цягніку наш выкладчык расказвае, а потым па прыездзе і дэманструе мясціны, звязаныя з Янкам Купалам, Кастусём Каліноўскім, Цёткай. Стаім мы, узрушаныя, ля храма Святой Ганны і слухаем радкі Максіма Багдановіча, якія натхнёна дэкламуе Вячаслаў Пятровіч:

*Изломом строгим
в небе ясном
Встаёт, как вырезной, колосс.
О, как легко
в порыве страстном
Он башенки свои вознёс!*

«Уюнашамі», як калісьці называў маладых людзей незабыўны Міхась Лынькоў, мы разам з Вячаславам Пятровічам раным-раненька выпраўляліся ў Нясвіж, сённяшняю культурную сталіцу Беларусі. Ад той незабыўнай паездкі раз і назаўсёды наш любімы выкладчык застаўся не толькі дасканалым знаўцам гісторыі і тэорыі літаратуры, але і чалавекам, які адчувае сакральную повязь з сівай мінуўшчынай свайго краю. Гэта потым ужо, дзякуючы творам Уладзіміра Караткевіча, мы пашыралі свае гістарычныя далягляды. А тады, на пачатку сямідзясятых, малады і апантаны ўніверсітэцкі выкладчык сыпаў жменьмі зернейкі пазнання на нашу юную духоўную глебу, каб з цягам часу з’явіліся важкія і спелыя каласы сапраўднай шчырай беларускасці.

Адметнай і на ўсё жыццё запамінальнай была сумесная вандроўка ў верасні 1973 года ў Германскую Дэмакратычную Рэспубліку. Іенскі ўніверсітэт, літаратурныя мясціны Ваймара (Гётэ і Шылер), Дрэздэнская карцінная галерэя, радзіма Ліста, парк Сан-Сусі, Патсдам і, канечне, Берлін. Гэтыя мясціны чулі нашыя доўгія размовы, дыспуты, спрэчкі, філасофскія развагі. Былі шматлікія знаёмствы з нямецкімі аднагодкамі, людзьмі старэйшых пакаленняў, а таксама пэўнае, тады яшчэ негалоснае, пераасэнсаванне былога і сённяшняга, спроба зазірнуць у будучае. Ужо не выкладчыкам і нават не кіраўніком нашай дэлегацыі, а добрым і сапраўдным сябрам у тыя дні быў і заставаўся потым наш Вячаслаў Пятровіч.

А колькі было цікавых сустрэч, калі гурткоўцы пісалі навуковую працу «Літаратура і БДУ», у якой пад кіраўніцтвам В. Рагойшы спрабавалі паказаць тую ролю, што адыграла наша alma mater у станаўленні беларускага прыгожага пісьменства. Праца была выкананая на сур’ёзным навуковым узроўні, невыпадкова яна атрымала дыпламы і граматы Міністэрства адукацыі. Іх, дарэчы, Вячаслаў Пятровіч уручыў на Купалавай Радзіме, падчас сяброўскай сустрэчы студэнтаў БДУ і Іенскага ўніверсітэта імя Ф. Шылера.

Вячаслаў Пятровіч Рагойша з'яўляецца настаўнікам для ўсіх філолагаў рэспублікі, незалежна ад таго, у якой ВНУ яны набывалі адукацыю, бо менавіта па яго кнігах і падручніках і адбываюцца сапраўдныя ўваходзіны кожнага студэнта і настаўніка ў навуку пра літаратуру.

Так склалася, што пры кожнай сустрэчы з ім я заўсёды адкрываў нешта новае, асаблівае, надзвычайнае. Як гэта было, напрыклад, 8 і 9 снежня 1984 года, калі Вячаслаў Пятровіч наведваўся ў маю назаўсёды родную Мётчу.

Амаль 30 гадоў прамінула з тых памятных дзён. Але дагэтуль згадваю, як свяціліся радасцю вочы старшых і малодшых школьнікаў. А сёння тыя былыя вучні распавядаюць ўжо сваім дзецям пра вядомых паэтаў і вучоных. У школьным музеі «Літаратурны космас Мётчы» ў Кнізе ганаровых гасцей Вячаслаў Пятровіч разам са сваімі калегамі пакінуў запіс: «*Са шчырым хваляваннем вітаем настаўнікаў і вучняў паэтычнай Мётчанскай школы. Няхай жа спрыяе вам у працы, вучобе літаратура наша родная, няхай натхняе, выходзіць рукі і сэрцы! Дзякуй вам за сустрэчу, хлеб-соль, гасцінец!*». Таксама ў гэтым музеі захоўваюцца кнігі з аўтаграфамі Вячаслава Рагойшы.

У памяці ўзнікаюць радкі з верша Алега Лойкі «Ракаўскія валы», прысвечанага Вячаславу Пятровічу:

*Стагоддзяў дух
забытых, паўзабытых,
Не менш складаных,
чым сягоння час,
Што нас ляпілі крута,
самавіта
І ў свет шырокі
бласлаўлялі нас...*

КАНЦЭПЦЫЯ СІСТЭМЫ ПАДРУЧНІКАЎ ПА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ ПАД РЭДАКЦЫЯЙ В. П. РАГОЙШЫ

В. У. Праскаловіч

Доктар педагагічных навук, прафесар.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,

пр-т Незалежнасці, 4, 220030, г. Мінск, Беларусь, praskalovich@tut.by

У артыкуле разглядаецца канцэпцыя сістэмы падручнікаў па вучэбным прадмеце «Беларуская літаратура» для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі. Аўтарам раскрываюцца канцэптальныя палажэнні аднаго з самых перспектыўных школьных падручнікаў па беларускай літаратуры для IX класа пад навуковай рэдакцыяй прафесара В. П. Рагойшы.

Праблема: Якой павінна быць мадэль школьнага падручніка па літаратуры, каб адпавядаць патрабаванням часу?

Мэта даследавання: выяўленне сутнасных характарыстык канцэпцыі сістэмы сучасных падручнікаў (вучэбных дапаможнікаў) па беларускай літаратуры. Навізна канцэпцыі вучэбнай кнігі па беларускай літаратуры для IX класа бачыцца ў нетрадыцыйных і эфектыўных падыходах аўтарскага калектыву да тэхналогіі ўвасаблення кожнай з яе складовых частак-кампанентаў (змест, дыдактычны і метадычны апарат і інш.), што дазволіла дасягнуць заданых мэт, мяркуюмых вынікаў навучання. Распрацаваныя дыдактычныя патрабаванні да зместу і структуры вучэбнага дапаможніка могуць выкарыстоўвацца пры абнаўленні вучэбна-метадычнага комплексу па беларускай літаратуры для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі.

Ключавыя словы: канцэпцыя; падручнік; беларуская літаратура; навуковы рэдактар В. П. Рагойша.

Асноўны жыццёвы прынцып Вячаслава Пятровіча Рагойшы: «любі і беражы роднае, працуй дзеля яго ў любых умовах, не чакаючы лепшага часу!» [1, с. 347]. Гэты